

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра Методики навчання та управління навчальними закладами

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету (директор ННІ)
Шинкарук В.Д. (Голова кафедри (директора))
" 22 червня " 2018р.



РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри методики
навчання та управління навчальними
зкладами

Протокол № 14 від "16" 06 2018 р.
Завідувач кафедри Кубицький С.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОКУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ

спеціальність *Професійна освіта*
Факультет *Гуманітарно-педагогічний*
Розробники: *доцент, к.пед. наук Яковлева В.А.*

Київ – 2018 р.

1. Опис навчальної дисципліни

ЕКОКУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітньо-кваліфікаційний рівень	<i>бакалавр</i>	
Напрямок підготовки		
Спеціальність	<i>Професійна освіта</i>	
Спеціалізація		
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова / вибіркова	
Загальна кількість годин	90	
Кількість кредитів ECTS	1	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	<i>залік</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	3	
Семестр	5	
Лекційні заняття	15 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	15 год.	6 год.
Лабораторні заняття	год.	год.
Самостійна робота	60 год.	90 год.
Індивідуальні завдання	год.	год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	2 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою: *"Екокультура особистості"* є донесення до свідомості студентів спеціальності "Професійна освіта" значущості екокультури у житті людини; формування екокультурної компетентності майбутнього соціального педагога як особистісного цілісного інтегративного утворення, що відображає здатність і підготовленість спеціаліста до професійної екокультурної соціально-педагогічної діяльності на мотиваційно-ціннісному, емоційно-вольовому, операційно-змістовому рівнях

Завдання :

- сприяти усвідомленню студентами сутності курсу "Екокультура особистості";
- розкрити значущість екокультури у професійному становленні та особистому житті на сучасному етапі розвитку цивілізації;
- ґрунтовно опрацювати теоретичні основи екокультури особистості;
- формувати у студентів загальне уявлення про структуру, зміст, характер і специфіку співпраці з різними суспільними інститутами у процесі формування екокультури особистості студента / студентки закладу вищої освіти;
- формувати вміння проектувати гармонійні начала у взаємодії з самим собою та довкіллям (природним і соціальним);
- вивчати механізми впровадження наукових знахідок у площині екокультури особистості у практику соціально-педагогічної діяльності
- дослідити роль екокультури етноспільноти у соціалізації індивіда, його самопізнанні та самореалізації
- сприяти формуванню особистості майбутнього соціального педагога, розвитку його професійної культури, ерудиції.

- У результаті вивчення курсу студент повинен **знати**:
- основну мету, завдання, принципи, методи формування екокультури особистості;
- базові категорії та поняття курсу, його теоретико-методологічні основи;
- особливості формування екокультури особистості у різні історичні періоди розвитку суспільства (вітчизняний та міжнародний контексти);
- суб'єктивні та об'єктивні причини змін поглядів спільноти на екокультурне виховання;
- основні підходи сучасної педагогічної науки до формування екокультурної компетентності у просторі сучасного національного виховання;
- народно-педагогічні погляди на проблеми екокультурного виховання;
- основні напрямки діяльності соціального педагога щодо формування основ екокультури особистості;
- проєктивні технології ефективної взаємодії у системі "людина-людина", "людина-природне довкілля", "людина-соціум";
- шляхи впровадження наукових досягнень у площині екокультури особистості у практику сучасного освітнього простору;
- праці видатних науковців, де обґрунтовано теоретико-методологічні засади екокультури особистості.
- У процесі вивчення курсу "Екокультура особистості" студент повинен **уміти**:
- робити висновки за поданими матеріалами;
- складати порівняльні таблиці;
- використовувати відомості, отримані під час вивчення курсу, у підготовці до занять інших дисциплін;
- враховувати та творчо використовувати цінні здобутки минулих епох у галузі становлення екокультури особистості у сучасно-му виховному процесі;
- аналізувати основні державні документи, в яких розглядаються проблеми формування екокультури дітей та молоді;

- пропагувати цінності етнекології українців та інших народів;
- аргументувати свою відповідь наведенням фактів, що сприяють аналізу екокультурних явищ та проблем сьогодення;
- аналізувати виховне значення традицій та цінностей народної педагогіки щодо становлення екокультурної компетентності;
- наводити приклади використання екокультурних цінностей видатними українськими та зарубіжними педагогами-науковцями та практиками;
- аналізувати умови, що впливають на становлення екокультурної компетентної особистості у сучасному соціумі;
- розкривати зв'язки між різними структурними компонентами екокультури особистості;
- використовувати набуті знання в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументувати власну життєву позицію, узгоджуючи її із екокультурними цінностями;
- самостійно здобувати знання із зазначеного курсу під час підготовки до практичних та лабораторних занять;
- формулювати педагогічну проблему і визначити шляхи її розв'язання;
- вести дискусію з конкретного питання;
- знаходити шляхи вирішення задач і ситуацій екокультурного спрямування, користуючись відповідними джерелами (нормативно-правовими актами, періодичними виданнями, підручниками тощо). Логіка і структура курсу "Екокультура особистості" та передбачені цією програмою методи дослідження дозволять студентам набути певного рівня професіоналізму та навичок, які необхідні в екокультурному просторі становлення особистості.

Компетентностями, якими повинен володіти здобувач після вивчення дисципліни є:

- здатність до формування світогляду щодо розвитку людського буття, суспільства і природи, духовної культури, політики, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;
- здатність до критики та самокритики;
- здатність до оволодіння сучасними знаннями з метою самовдосконалення та розвитку загальної та професійної культури;
- здатність налагоджувати контакт у спілкуванні зі студентами, батьками (особами, які їх замінюють), колегами;
- здатність дотримуватись морально-етичних норм поведінки, прояву толерантності, формування у здобувачів освіти цінностей громадянськості і демократії;
- здатність упроваджувати ефективні методи організації праці відповідно до вимог екологічної безпеки, безпеки життєдіяльності та охорони і гігієни праці.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:

- повного терміну денної (заочної) форми навчання;
- скороченого терміну денної (заочної) форми навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. "Теоретико-методологічні основи формування екокультурної компетентності майбутнього соціального педагога"														
Тема 1. "Екокультура особистості" як навчальна дисципліна			2	2			8							
Тема 2. Теоретичні основи екокультури особистості			2	2			8							
Тема 3. Структура екокультури особистості			2	2			7							
Тема 4. Екологічна безпека сучасної освіти. Екологія інформаційного простору			2	2			7							
Разом за змістовим модулем 1			8	8			30							
Змістовий модуль 2. Практичні аспекти формування екокультурної компетентності майбутнього соціального педагога"														
Тема 1. Етнокопедагогіка. Ноосферна педагогіка			2	2			10							
Тема 2. Традиційна культура українського народу			2	2			10							
Тема 5 Культура харчування українського народу			3	3			10							
Разом за змістовим модулем 2			7	7			30							
Усього годин			15	15			60							

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	"Екокультура особистості" як навчальна дисципліна	2
2	. Теоретичні основи екокультури особистості	2
3	Структура екокультури особистості	2
4	Екологічна безпека сучасної освіти. Екологія інформаційного простору	2
5	Етноекопедагогіка. Ноосферна педагогіка	2
6	Традиційна культура українського народу	2
7	Культура харчування українського народу	3
	Всього	15

Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами. Національний університет біоресурсів і природокористування України

Факультет (ННІ) Гуманітарно -педагогічний
 Напрямок підготовки Соціальна робота
 Спеціальність (спеціалізація) Соціальна робота
 ОКР (ступінь) бакалавр
 Дисципліна Екокультура особистості

білет № 1

№ тестового завдання	Питання до заліку
<i>На екзаменаційні запитання</i> (максимальна оцінка 10 балів за відповідь на кожне запитання)	
1.	Екокультура особистості" як навчальна дисципліна у структурі професійної підготовки соціального педагога в умовах вузу.
2.	1. Екокультура особистості" як галузь наукових досліджень майбутніх соціальних педагогів.
<i>На тестові завдання різних типів</i> (максимальна оцінка 10 балів за відповіді на тестові завдання)	
1.	1. <i>Екокультура особистості:</i>
	<i>а) особистісна якість індивіда; б) якість особистості, що характеризує її діяльність;</i>
	<i>в) властивість індивіда, що виявляє його поведінку в природному середовищі; г) інтегративна особистісна якість індивіда, що характеризує його діяльність і поведінку в соціоприродному середовищі.</i>
2.	<i>Категоріальна упорядкованість екокультури визначається:</i>
	<i>а) історично усталеними формами діяльності людини; б) засобами самоорганізації сутнісних сил людини в умовах конкретного природного середовища; в) діти навчають дорослих;</i> <i>г) її спроможністю поєднувати два багатоаспектні світи – природний та соціальний.</i>
3	2. <i>Головною домінантою виховання сьогодні є формування в</i>

	<i>особистості:</i>
	а) прагнення зрозуміти себе; б) ціннісного ставлення до самої себе;
	в) начал здорового способу життя; г) ціннісного ставлення до навколишньої дійсності і самої себе.
4	<i>Первинний зміст цієї гри розкриває явище протиборства зимових і літніх хмар весняної пори. Це гра:</i> а) "Огірочки"; б) "Ходить жучок по долині"; в) "А ми просо сіяли"; г) "Подоляночка
5	<i>Закінчіть вислів: Якщо хочеш поміняти світ:</i> а) розпочни нарешті думати; б) почни діяти; в) почни змінюватися сам; г) спочатку подумай, а потім роби.
6	<i>Наука про людське здоров'я — валеологія — розглядає людину як:</i> а) набір механізмів життєдіяльності; б) збалансований набір органів; в) набір частин тіла; г) цілісну складну систему, а не простий набір органів та частин тіла.
7.	<i>В основу народного аграрного календаря українців покладено:</i> а) знання про особливості впливу Місяця на розвиток рослинності; б) культ сонячного божества; в) уявлення народу про світобудову й розташування небесних світил; г) емпірична народна мудрість щодо ставлення до Землі як живої істоти.
8.	<i>Наші предки урочисто "запрошували" від Сонця вогонь до осель і гуртували родинне життя біля "хатнього вогни-ща", доки знову не народиться небесне Сонце, на свято: а) Семена; б) Спаса; в) Іллі; г) Дмитра.</i>
9.	<i>Психічне здоров'я — це: а) адекватність реакцій на умови життєдіяльності; б) процес психічної діяльності; в) динамічний процес психічної діяльності людини, що проявляється в її адекватній реакції на соціальні, біологічні, фізичні умови. г) адекватне реагування на соціальні та біологічні умови.</i>
10.	<i>Екокультура є засобом самоорганізації сутнісних сил людини в умовах _____ середовища: а) соціального; б) певного історичного; в) конкретного природного; г) конкретного історико-соціального</i>

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Факультет (ННІ) Гуманітарно -педагогічний
 Спеціальність (спеціалізація) Професіона освіта
 ОКР (ступінь) бакалавр
 Дисципліна Екокультура особистості

білет № 2

№ тестового завдання	Питання до заліку
<i>На екзаменаційні запитання</i> (максимальна оцінка 10 балів за відповідь на кожне запитання)	
1.	Теоретико-методологічні основи "Екокультури особистості" як навчальної дисципліни у структурі фахової підготовки за спеціальністю "Соціальна педагогіка" (предмет, мета, головні завдання, базові категорії та поняття).
2.	Характеристика змістового компонента курсу "Екокультура особистості".
<i>На тестові завдання різних типів</i> (максимальна оцінка 10 балів за відповіді на тестові завдання)	
1.	<i>За народними прикметами, літо починається тоді, коли: а) на дубах</i>

	з'являється листя; б) зав'язалися ягоди калини; в) птахи вивели нове потомство; г) зацвіла ожина.
2.	У давні часи був на нашій українській землі такий закон — квітами-травами, тобто зелом, усіх рідних своїх обси-пати, а в першу чергу дітей та майбутніх воїнів-солдатів: а) у день Семена-травника; б) на весняного Миколая; в) на весняного Юрія; г) на Зелене свято
3.	Від часів Трипільської культури збереглися зображення обрядових сцен на кераміці, де дівчата, уквітчані гілками зелені, виконують а) ритуальні рухи з посудинами; б) танцювальні рухи, звертаючи погляд на небо; в) танець, присвячений Сонцю; г) священний танець дощу:
4.	Основним засобом усвідомлення індивідом загальнолюдських біосферних проблем не як абстрактних наукових дилем, а як конкретних питань власного буття є: а) "вкорінення" індивіда у власній етнокультурі; б) усвідомлення мети свого життя; в) засвоєння цінностей професійної діяльності; г) саморозвиток і самореалізація.
5.	Термін "екологічна антропологія" означає: а) людина в природі; б) взаємовплив природного середовища і етнокультури)в. природа в житті людини; г) взаємовплив природного середовища і соціального.;
6.	Головні положення концепції Дж.Стьюарда "Культурна екологія" спрямовані на: а) формування основ екокультури; б) визначення механізмів діяльності в екосистемі; в) вивчення адаптації певної етнокультури до навколишнього природного середовища; г) встановлення зв'язків між людиною і природою
7.	Поняття "культурний тип" Дж.Стьюард визначає як: а) особливості адаптації культури до середовища; б) сукупність умов пристосування індивіда до природного середовища; в) результат засвоєння індивідом ядра культури г. сукупність рис, які утворюють ядро культури і виникають як результат адаптації культури до природного середовища та характеризують рівень їх інтеграції.
8.	Засновником наукової дисципліни "етнічна екологія" є: а) В. Козлов; б) Е. Маркарян; в) М. Романенко; г) М. Салінс
9.	Етнічна екологія як наукова дисципліна появилась у: а) 90-их роках ХХ століття б) другій половині 70-х років ХХ століття; в) першій половині ХХ століття; г) середині ХХ століття;
10.	Термін "екологічна антропологія" у 1955 році в науковий обіг ввів: а) М. Мойсеєв; б) Л. Гумільов; в) В. Вернадський; г) М.Бейтс.

5. Методи навчання.

6. Форми контролю. залік

7. Розподіл балів, які отримують студенти. Оцінювання студента відбувається згідно положенням «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 20.02.2015 р. протокол № 6 з табл. 1.

Оцінка національна	Оцінка ЄКТС	Визначення оцінки ЄКТС	Рейтинг студента, бали
Відмінно	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 – 100
Добре	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	82 – 89
	C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74 – 81
Задовільно	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	64 – 73
	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії	60 – 63
Незадовільно	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно працювати перед тим, як отримати залік (позитивну оцінку)	35 – 59
	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота	01 – 34

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни **R**_{дис} (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи **R**_{нр} (до 70 балів): **R**_{дис} = **R**_{нр} + **R**_{ат}.

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота								Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2					
T	T	T	T	T	T	T	T	30	100
1	2	3	4	5	6	7	8		
25	25	25	25	25	25	25	25		

11. Методичне забезпечення

12. Рекомендована література

– основна;

1. Антарова К. Наука радості (електронний варіант) // Ресурс доступу: <http://the-newlife.com/content/view/28/29/>
2. Балущок В. Концепція етногенетичних ніш та її значення для вивчення походження народів світу // Народна творчість та етнографія. — 2003. — №1-21. — С. 29-35.
3. Белик А.А. Культурологія: Учебник для вузов /Под ред. В.И.Бахмина, Я.М.Бергера,

- Е.Ю.Гениевой, Г.Г.Дилигенского, В.Д.Шадрикова.
— М.: Российский государственный гуманитарный университет, 1999
4. Болтівець С. І. Педагогічна психогігієна: теорія та методика: Монографія. — К.: Редакція "Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України", 2000. — 302 с. .
 - 5.Борейко В.Е., Подобайло А.В. Екологічна етика. Навчальний посібник. — Київ: Фітосоціоцентр, 2004. — 116 с.
 6. Вернадский В.И. Размышления натуралиста, Кн.1. Пространство и время в неживой и живой природе. – М.: Наука, 1975. – 174с.
 7. Грабовська І. М. Формування екологічної культури особистості (українознавчий контекст): Автореферат дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. — К., 1994. — 17 с.
 8. Дежникова Н. С. Экологическое воспитание в контексте социокультурной динамики // Педагогика. — 2002. — №10. — С. 51-56.
 9. Кафарський В. І., Савчук Б. П. Етнологія. Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 432 с. — С. 345-362.
 10. Кисельов М.Екологічна свідомість українців: традиція та сьогодення. // Вісник НАН України. — 1998. — №7-8.
 11. Кисельов М.М., Канак Ф.М. Національне буття серед екологічних реалій. – К.: Тандем, 2000. – 320с.
 12. Козлов В.И. Основные проблемы этнической экологии // Этнографическое обозрение. — 1983. - № 1. — С. 8.
 13. Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика: Навч. посіб. / В. Крисаченко. – К.: Заповіт, 1996. – 352 с.
 14. Кропачов О., Мулява Я. Роль традиційного помешкання у розвитку цілісної особистості українця (Ведична спадщина України) // Українознавство. — 2007. — №2. — С. 270-279.
 15. Купцова С. А. Дидактическая модель развития экологической культуры студентов в процессе гуманитарной подготовки в вузе (на примере изучения курса "Психология"): Автореф. дисс.канд. пед.наук. — Великий Новгород: Новгородский государственный университет имени Ярослава Мудрого, 2007. — 26 с.
 16. Маєвська Л. Етнокультура як механізм адаптації індивіда до навколишнього середовища: історичні аспекти та сучасні виховні моделі / Особистісно-орієнтовані педагогічні технології у початковій освіті: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Терно-піль, 4-5 травня 2006 року. — Тернопіль, 2006. — 132с. — С.52-56.
 17. Маєвська Л. Формування культури взаємодії індивіда з природою як один із аспектів етнокультурного виховання / Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. — 2006. — Вип.29. — С.144-147.
 18. Неліна Т. І віра наших предків ожива ... // Освіта України. — 1997. — №1. — С.7-8.
 19. Нечепоренко Л. С. Методологія і ідеологія онто-інвайронментальної педагогіки (Педагогіка гармонізації і злагоди особистості з до-вкіллям): Моногр. / Нечепоренко Л. С. — Х.: ХНУ, 2003. — 206 с.
 20. Нечепоренко Л. С. Онто-інвайронментальна педагогіка як основа формування особистісно-індивідуальної культури педагога / Вісник Харківського національного університету. Серія "Наукові записки кафедри педагогіки". — 2008. — Вип. 20/21 //
 21. Образи української міфології як засіб народної педагогіки // Початкова школа. — 1999. — №2. — С. 46-47.
 22. Огієнко І. Дохристиянські вірування українського народу. — Вінніпег, Канада: Волинь, 1965. — 424с.
 23. Перова О.Є. Аксиологічні орієнтації постнекласичної біології//Практична філософія. — 2003. — №1. — С. 82-88.
 24. Психология здоровья: Учебник для вузов / Под ред. Г. С. Никифорова. — СПб: Питер, 2006. — 607 с.: ил. — (Серия "Учебник для вузов"). — С. 90-

25. Роговая О. Г. Становление эколого-педагогической компетентности специалиста в области образования: Автореф. дисс. док. пед. наук. — Санкт Петербург: Российский государственный педагогический университет им.А.И.Герцена, 2008. — 40 с.
26. Романенко М.І. Освіта як об'єкт соціально-філософського аналізу. Наукова монографія. — Дніпропетровськ: Дніпропетровський інститут освіти, 1998.
27. Савчук Б. Українська етнологія: Навчальний посібник F Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. F 560 с.
28. Сивачук Н. Дитячий фольклор у контексті зимової календарної обрядовості українців // Рідна школа. — 2007. — №1. — С. 38-41.
29. Сивачук Н. Скарбничка фольклорної пам'яті // Рідна школа. — 2006. — №4. — С. 36-41.
30. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. — К.: Вид. Парапан, 2002. — 152 с.
31. Скрипник Г.А. Традиційні уявлення і вірування українців // Радянська школа. — 1991. — №3. — С. 25-31.

– допоміжна.

1. Скуратівський В.Т. Русалії. — К.: Довіра, 1996. — 734 с.
2. Ставлення до природи у дітей східних слов'ян // Шлях освіти. — 2002. — №3. — С.49-53.
3. Тагліна Ю. С. Екологічна культура українського етносу: ментальні джерела та техногенні перспективи: Автореф. дис... канд. філо-соф. наук. — Харків: Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2005. — 19 с. — укр.
4. Тараненко Н. Ф. Природа, технологія, культура. — К., 1985. — 374 с.
5. Теорії і методи соціальної роботи: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. — К.: Академвидав, 2005. — 328 с. (Альма-матер). — С. 62-72.
6. Українське народознавство: Навч. посібник / За ред. С. П. Павлюка; Передмова М. Г. Жулинського. — 3-є вид., випр. — К.: Знання, 2006. — 568 с. — С. 78-94, 96-101, 164-177.
7. Фольклорна символіка як засіб відображення національного світобачення // Мовознавство. — 1997. — №2/3. — С.67-71.
8. Чешко В.Ф. Генетика, біоетика, політика: коєволюція культурно-психологічних парадигм сучасної цивілізації // Практична філософія. — 2001. №3. — С. 44-71.
9. Швидка С. О. Культурна взаємодія як складова екокультури особистості майбутнього соціального педагога // Електронна версія: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N123/N123p154-158
10. Шишкина Е. А. Социальное конструирование экологической культуры на региональном уровне глобализации: Автореф. дисс. док-тора социол. наук. — Саратов: ГОУ ВПО "Саратовский государственный технический университет", 2009. — 40 с.
11. Ярмач О. В. Фактори формування екологічної культури особистості в умовах суспільства ризику [Текст]: автореф. дис. канд. соціол. наук. / О.В. Ярмач; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Х., 2004. — 20 с.
12. Ясінська Н.В. Екологічна культура і освіта // Рідна школа. — К., 2001. — №8. (859). — С. 24-

13. Інформаційні ресурси

1. http://www.nbu.gov.ua/Portal/natural/vkhnu/Nzkr/2008_20/21.htm
2. http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N123/N123p154-158
3. // <http://ufalaw.narod.ru/2/kult/ycheb.htm> # 16 # 16.